

Dr. MEHMET TANK
(Hakim)

**TÜRK VE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ
VERGİ YARGILAMA HUKUKLARINDA
DELİLLERİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

onikilevha
TANIMLI YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
TEŞEKKÜR.....	XI
İÇİNDEKİLER.....	XVII
KISALTMALAR LİSTESİ	XXIX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM DELİL KAVRAMI VE ESASLARI

I. DELİL, DELİLLERİN NİTELİKLERİ, SINIFLANDIRILMASI VE KARİNELER.....	11
A. DELİL VE DELİLLE İLİŞKİLİ DİĞER KAVRAMLAR.....	11
1. Genel Olarak Delil Kavramı.....	11
2. Vergi Yargılama Hukukunda Delil Kavramı	13
3. Delillere İlişkin Diğer Hukuki Kavramlar ve İspat.....	15
a. Delile İlişkin Diğer Hukuki Kavramlar.....	16
(1) Delilin Konusu	16
(2) Delil Kaynağı	16
(3) Delil Değeri	17
b. Vergi Yargılama Hukukunda İspat Aracı Olarak Deliller	18
B. DELİLLERİN NİTELİKLERİ	21

1. Somut, Gerçek ve Güvenilir Olması.....	22
2. Mantıklı ve Makul Olması.....	23
3. Hukuka Aykırı Olmaması	24
4. Müşterek Olması.....	25
5. İspat Ehliyeti Olması.....	27
6. Vergisel Olay ve İşleme İlgili Olması	28
C. DELİLLERİN SINIFLANDIRILMASI	30
1. Kesin Delil- Takdiri Delil.....	31
2. Yasal Delil- Akdi Delil	34
3. Doğrudan Delil - Dolaylı Delil	36
D. KARİNELER.....	36
1. Genel Hukuk Karineleri.....	37
2. Vergi Hukukuna Özgü Yasal Karineler.....	38
3. Vergi Hukukuna Özgü İçtihadi (Fiili) Karineler	43
II. DELİL SİSTEMLERİ VE DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	44
A. DELİL SİSTEMLERİ	45
1. Delil Sistemlerinin Tarihçesi	45
2. Yasal Delil Sistemi.....	49
3. Serbest Delil Sisteminin Gelişimi	51
4. Serbest Delil Sistemi	53
5. Modern Yargılama Hukukunda Serbest Delil Sistemi.....	54
6. Delillerin Serbestçe Değerlendirilmesi Sistemi	57
B. DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	60

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK VERGİ YARGILAMA HUKUKUNDA
KULLANILAN DELİLLER

I. VERGİ YARGILAMA HUKUKUNDA KULLANILAN DELİL TÜRLERİ.....	65
--	----

A. VERGİ YÜKÜMLÜSÜNCE SUNULAN DELİLLER.....	65
1. Beyanname ve Bildirimler	66
2. Ticari Defterler	70
3. Belgeler	73
a. Fatura	74
b. Diğer Belgeler.....	78
4. Elektronik Delil	78
a. Elektronik Ortamda Verilen Beyanname ve Bildirimler	82
b. Elektronik Defter ve Belgelerin Delil Niteliği	84
5. Uzman Görüşü	87
B. VERGİ İDARESİNCE SUNULAN DELİLLER	89
1. Bilgi Toplama Araçlarıyla Elde Edilen Deliller.....	90
2. Vergi İstihbarat Arşivlerinden (Risk Analiz Sistemi) Elde Edilen Deliller	94
3. Vergi İnceleme ve İncelemeye Başlama Tutanakları	97
4. Vergi İnceleme Raporları	100
5. Vergi Tekniği Raporları	108
6. Takdir Komisyonu Kararları.....	115
7. Vergi Yoklama Tutanakları	119
8. Vergisel Arama ve Arama Tutanakları	123
9. İdarenin Düzenleyici İşlemleri Olarak İdari Yorumlar	129
C. MAHKEMECE RESEN ELDE EDİLEN DELİLLER	135
1. Vergi Yargılamasında Keşif.....	139
2. Vergi Yargılamasında Bilirkişi	142
a. Bilirkişinin Seçimi.....	146
b. Bilirkişinin Görüşü ve Raporları.....	149
c. Bilirkişi Raporuna İtiraz.....	150
d. Bilirkişi Raporlarının Bağlayıcılığı.....	152
e. Yargıcın Kendi Özel Bilgisini Kullanması	154
3. Vergi Yargılamasında Tanık Delili.....	156

D. İKRAR.....	163
E. DELİL YASAKLARI.....	164
1. Yemin.....	166
2. Vergiyi Doğuran Olayla İlgisi Doğal ve Açık Bulunmayan Tanığın İfadesi.....	167
II. VERGİ YARGILAMA HUKUKUNDA DELİLLERİN TOPLANMASI	168
A. VERGİ YARGILAMASINDA DELİLLERİN TOPLANMASI	169
1. Delillerin Genel Usulle Toplanması.....	170
2. Delillerin Delil Tespiti Yoluyla Toplanması	175
3. Noterlerce Yapılan Delil Tespiti İşlemleri	181
III. TEMYİZ VE İSTİNAF AŞAMALARINDA YENİ DELİL SUNUMU	181

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRK VERGİ YARGILAMA HUKUKUNDA
DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNE
İLİŞKİN İLKELER

I. DELİLLERE İLİŞKİN TEMEL YASALAR	189
A. TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA DELİL KONUSU	190
B. HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU'NDA DELİL KONUSU	191
C. İDARİ YARGILAMA USULÜ KANUNU'NDA DELİL KONUSU	195
D. VERGİ USUL KANUNU'NDA DELİL KONUSU	200
E. VERGİ YARGILAMASINDA UYGULANACAK YARGILAMA USULÜ NORMUNUN BELİRLENMESİ .	201
II. DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN ANAYASAL İLKELER	206

A. ADİL YARGILANMA HAKKI BAĞLAMINDA DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ İLKESİ	207
B. HUKUKİ DİNLENİLME HAKKI BAĞLAMINDA DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ İLKESİ	216
C. DOĞRULUK VE DÜRÜSTLÜĞÜN GÖZETİLMESİ İLKESİ	219
D. YARGICIN HUKUK KURALLARINI RESEN UYGULAMASI İLKESİ	221
E. VERGİLEMEDE YASALLIK İLKESİ	224
F. KİYAS YASAĞI İLKESİ.....	231
G. ÇELİŞMELİ YARGILAMA İLKESİ	235
H. DURUŞMALI YARGILAMA VE ALENİYET İLKESİ	236
1. Duruşmalı Yargılamada Tanığın Sorgulanması Hakkı	239
2. Duruşma Tutanaklarının Düzenlenmesi ve Tefhim Usulü	240
3. Duruşmalarda Vergi Mahremiyetinin Gözetilmesi	243
4. Ön duruşmada Arabulucu Yargıçlık Önerisi.....	244
III. VERGİ YARGILAMA HUKUKUNA ÖZGÜ İLKELER	246
A. DELİL SERBESTİSİ İLKESİ	247
B. RESEN ARAŞTIRMA İLKESİ	250
C. YARGICIN HUKUK YARATMADAN KAÇINMASI İLKESİ	258
D. YARGICIN YERİNDELİK DENETİMİNDEN KAÇINMASI İLKESİ	262
E. YAZILI YARGILAMA İLKESİ	265

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ABD FEDERAL VERGİ YARGILAMA
HUKUKUNDA DELİLLER VE DELİLLERİN
DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN İLKELER

I.	ABD FEDERAL VERGİ YARGISINA VE YARGILAMA HUKUKUNA GENEL BAKIŞ	267
A.	ABD FEDERAL VERGİ MAHKEMESİ (THE U.S. TAX COURT) YARGILAMASI	270
B.	ABD'DE FEDERAL VERGİ DAVALARI.....	273
C.	ABD VERGİ YARGILAMA HUKUKUNDA ÇEKİŞMELİ (ADVERSARIAL) YARGILAMA.....	276
1.	ABD'deki Çekişmeli Yargılama Hukukunun Genel Özellikleri.....	276
2.	ABD'deki Çekişmeli Yargılama Hukukunun Kıta Avrupası'ndan Farkı.....	277
II.	ABD FEDERAL VERGİ YARGILAMA HUKUKUNDA KULLANILAN DELİLLER.....	282
A.	ABD VERGİ YARGILAMA HUKUKUNDA KULLANILAN DELİLLERE İLİŞKİN TEMEL YASALAR	282
1.	Federal Medeni Yargılama Hukuku Kurallarında Delil Konusu (Federal Rules of Civil Procedure-FRCP) .	284
2.	ABD Federal Delil Kurallarında Delil Konusu (Federal Rules of Evidence-FRE)	285
3.	Federal Vergi Mahkemesi Usul ve Uygulama Kuralları Tüzüğünde (TCRPP) Delil Konusu	288
4.	26 Sayılı İç Gelir İdaresi Yasası'nda Delil Konusu (Internal Revenue Code-IRC)	289
B.	FEDERAL VERGİ YARGILAMA HUKUKUNDA KULLANILAN DELİLLER	291
1.	Federal Delil Yasası'nda (FRE) Yer Alan Deliller.....	292
a.	Tanık İfadesi (Witness Statement)	292

b.	Bilirkişi Raporu (Expert Witnessess).....	295
c.	Delil Yerine Geçen Karineler, Günlük Alışkanlıklar (Presumptions, Habit/ Routine Practice)	298
d.	Hukuka Uygunluk Karinesi (Presumptions in General in Civil Actions and Proceedings)	299
e.	Uzlaşma Kararlarının Delil Durumu (Compromise and Offers to Compromise).....	302
2.	Federal Vergi Mahkemesi Usul ve Uygulama Kuralları Tüzüğünde (TCRPP) Yer Alan Deliller	303
a.	İfade (Testimony)	303
b.	Tek Taraflı İfade (Ex Parte Statement)	303
c.	Yeminli Beyanlar (Depositions)	303
d.	Belgeler (Documentary Evidence).....	304
e.	Bilirkişi (Expert Witness)	304
3.	IRC Yasası ve Vergi İnceleme Raporları (Tax Audit)	304
III.	ABD FEDERAL VERGİ YARGILAMA HUKUKUNDA DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNE VE YORUMA İLİŞKİN İLKELER	310
A.	ABD FEDERAL VERGİ YARGILAMA HUKUKUNDA DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN İLKELER	310
1.	Delillerin Sunulması Aşamasında Değerlendirilmesi İlkesi.....	311
a.	Delillerin Sunulmasında Çekişmeli Yargılama İlkesi 312	
(1)	Delillerin Keşfi Kuralı (Discovery)	314
(2)	Delillerin İfşası Kuralı (Disclosure)	318
(3)	Federal Vergi Mahkemesi'nin Ara Kararları (Judicial Notice)	320
b.	Delillerin Ön Yargılamada Değerlendirilmesi İlkesi (Pretrial)	320
c.	Yargı Aşamasında Uyuşmazlığın Alternatif Yollardan Çözümü.....	323

(1) Tarafları Bağlayıcı Tahkim (Voluntary Binding Arbitration)	323
(2) Tarafları Bağlamayan Arabuluculuk (Voluntary Nonbinding Mediation)	324
2. Duruşma Safhasında Delillerin Değerlendirilmesi	
İlkesi (Trial)	324
a. Delillerin Kabul Edilebilirliği (Accessibility)	325
(1) Bilirkişi Raporlarının Kabul Edilebilirlik Yönünden Değerlendirilmesi	326
i. Bilirkişi Raporlarının Değerlendirmesinde Frye Testi	327
ii. “Daubert Standardı” Kuralı	328
(2) Tanık Delilinin Kabul Edilebilirlik Yönünden Değerlendirilmesi	331
b. Doğruluğu Hakkında Başka Bir Delile İhtiyaç Bulunmayan Delillerin Kabul Edilmesi (Self-Authenticating Documents)	332
c. Delillerin Olayla İlgisine Göre Sınıflandırılması İlkesi (Relevant Evidence - Irrelevant Evidence)	333
d. İlgili Delillerin Duruşma Dışı Tutulması (Excluding Relevant Evidence)	334
e. Karakter Deliline Dayanma İlkesi (Character Evidence)	335
f. Vergi Mahremiyeti Kapsamında İfade Vermekten Muaf Tutulma (Privileges)	337
3. ABD Federal Yargılama Hukukunda Temyiz ve İstinaf Aşamasında Yeni Delillerin Sunumu (Record Review Doctrine)	339
B. ABD FEDERAL VERGİ HUKUKU NORMLARININ YORUMUNA İLİŞKİN İLKELER	341
1. ABD Federal Yargılama Hukukuna Özgü Yasa Yorum İlkeleri	343
a. Yalın Anlam İlkesi (Plain Meaning Rule)	346
b. Altın İlke (Golden Rule)	347

c. Zarar İlkesi (Mischief Rule)	348
d. Normların Eşitliği İlkesi (Equity-of-the- Statute Rule).....	348
e. Yargısal Yorumda Sosyal/Politik Tercihlerin Gözetilmesi İlkesi	349
2. Federal Vergi Yargılama Hukukunda İdari Yorum Öncelik Verilmesi İlkesi	351
3. ABD Yargılama Hukukunda Yorum Konusunun Değerlendirilmesi	355

BEŞİNCİ BÖLÜM
TÜRK VE ABD VERGİ YARGILAMA
HUKUKLARINDA DELİLLERİN
DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN
YAKLAŞIMLAR

I. TÜRK VERGİ YARGILAMA HUKUKUNDA DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE EKONOMİK YAKLAŞIM	357
A. VERGİ YARGILAMA HUKUKUNDA EKONOMİK YORUM.....	357
1. Ekonomik Yorum İlkesinin Gelişimi.....	357
2. Ekonomik Yorumun Sınırları	364
3. Vergi Yasalarının Yorumunda Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi (1969).....	367
B. DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE EKONOMİK YAKLAŞIM	369
1. Ekonomik Yaklaşımın Yasal Dayanakları	374
2. Vergiyi Doğuran Olay.....	376
3. Vergiyi Doğuran Olayın Gerçek Mahiyetinin Saptanması.....	379
4. Vergiyi Doğuran Olayın Ekonomik İrdelemesi.....	383

5. Ekonomik Yaklaşımın İçerdiği Karineler	386
a. Hayatın Olağan Akışına Uygunluk Karinesi	389
b. İlk Görünüş Karinesi.....	391
6. Ekonomik Yaklaşımında Ticari Amaçla Hareket Edilmesi Varsayımı.....	393
a. Normal ve Mutad Sayılan Hallerin Dışına Çıkmama Yükümlülüğü.....	395
b. İktisadi, Ticari ve Teknik İcaplara Uyuma Yükümlülüğü	397
c. Basiretli Tacir Gibi Hareket Etme Yükümlülüğü.....	400
7. Ekonomik Yaklaşımın Uygulanmasında Sınırlar	402
C. DELİLLERİN DEĞERLENDİRMESİNDE TEMEL HUKUKSAL HAKLARIN KULLANILMASI.....	404
1. Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı.....	404
a. Mutlak Değerlendirme Yasağı.....	414
b. Nispi Değerlendirme Yasağı.....	416
2. Yasal Defter ve Belgelerin İncelemeye İbraz Edilmemesi Durumu.....	420
a. Yasal Defterlerin İbraz Edilmemesi	421
b. Yasal Belgelerin İbraz Edilmemesi.....	424
3. Susma Hakkı ve Vergi Yargılama Hukukundaki Görünümü	427
4. Peçeleme Sözleşmeleri ve Muvazaalı İşlemlerde Delillerin Değerlendirilmesi	437
a. Peçeleme Sözleşmeleri ve Muvazaalı İşlemler.....	437
b. Peçeleme Sözleşmelerindeki Delillerin Değerlendirilmesi	442
c. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında “Gizli Emsal” Uygulaması.....	452
5. Delillerin Değerlendirilmesi Sürecinde İspat Yükü Kurallarının Uygulanması.....	456

II. ABD FEDERAL VERGİ YARGILAMA HUKUKUNDA DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR.....	464
A. DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR	464
1. Ekonomik Esas Yaklaşımı (Economic Substance Doctrine).....	469
2. Ticari Amaç Yaklaşımı (Business Purpose Doctrine)	477
3. Esasın Şekle Üstünlüğü Yaklaşımı (Substance Over Form Doctrine)	480
4. Sahte Ticari İşlemler Yaklaşımı (Sham Transactions Doctrine)	483
5. Kademeli Ticari İşlemler Yaklaşımı (Step Transactions Doctrine)	486
6. Delillerin Değerlendirilmesine İlişkin Yaklaşımların Kodifikasyonu	489
7. Delillerin Değerlendirilmesine İlişkin Yaklaşımların Uygulanmasında Schneider Analizi.....	490
B. DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE TEMEL HUKUKSAL HAKLARIN KULLANILMASI.....	492
1. Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirmesi Yasağı (Exclusionary Rule).....	492
a. Mutlak Değerlendirme Yasağı.....	493
b. Mutlak Değerlendirme Yasağının Sınırlandırılması ..	494
c. Değerlendirme Yasağının İstisnası Olarak Federal Vergi Davaları	495
2. Tesadüfen Elde Edilen Delilin Vergi Davasında Kullanılabilmesi (Contemporary Silver Platter Doctrine).....	497
3. Kendini Suçlamama ve Susma Hakkı (Self-Incrimination & Right to Silence)	500
4. Yasayı Bilinçli Olarak Görmezden Gelmenin Kabul Edilmemesi İlkesi (Willful Blindness Concept)	506

5. Delillerin Değerlendirilmesinde İspat Yükü Kurallarının Uygulanması.....	507
--	-----

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

I. TANIK DELİLİNE VE DURUŞMALI YARGILAMAYA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER	518
II. BİLİRKİŞİ DELİLİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRİLMELER.	524
III. UZMAN GÖRÜŞÜNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRİLMELER	528
IV. SUSMA VE KENDİNİ SUÇLAMAMA HAKKINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRİLMELER	529
V. HUKUKA AYKIRI YOLLARDAN ELDE EDİLEN DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	532
VI. PEÇELEME SÖZLEŞMELERİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRİLMELER.....	535
VII. EKONOMİK YAKLAŞIM İLE ABD'DEKİ VERGİ YARGILAMA HUKUKU YAKLAŞIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	538
VIII. İSTİNAF VE TEMYİZ AŞAMASINDA SUNULAN DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	546
IX. DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE ÇELİŞİK İÇTİHATLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER.....	548
KAYNAKÇA	555